

Ruben Vanderlinde & Hilde Van Keer
Universiteit Gent
Contact: Ruben.Vanderlinde@Ugent.be
Hilde.Vankeer@Ugent.be

Peer tutoring bij begrijpend lezen: met twee beter dan alleen

1. Inleiding

Dat lezen in onze samenleving een cruciale rol speelt, zal niemand betwisten. Het is dan ook één van de belangrijkste sleutelvaardigheden die in de basisschool geleerd worden. Niet elke leerling leert echter even makkelijk lezen. Vooral met het ultieme doel van lezen, namelijk begrijpen wat er geschreven staat, blijken veel kinderen problemen te hebben. Het achterhalen van de betekenis en de bedoeling die vervat zit in geschreven woorden, zinnen en teksten wordt op school bovendien vaak veel minder expliciet aangebracht dan het technische leesproces. Toch blijkt dat dat minstens even belangrijk is: onderzoek toont aan dat begrijpend lezen een uiterst complex en actief proces is dat evengoed een systematische en expliciete aanpak en begeleiding vergt.

Duidelijk is dat bekwame lezers zich vooraf oriënteren op een tekst, hun leesbegrip controleren en bewaken tijdens het lezen en zowel tijdens als na het lezen reflecteren over het leesproces. Wanneer het fout gaat, kunnen ze op een flexibele en doelbewuste manier beroep doen op een reeks strategieën die toelaten beter grip op de tekst te krijgen: ze activeren relevante voorkennis, maken voorspellingen, passen hun leestempo aan, onderscheiden hoofd- en bijzaken, herlezen moeilijke passages... Zeker is echter dat we er niet zonder meer van uit kunnen gaan dat elke leerling die strategieën zelf 'ontdekt'. Daarom is expliciete instructie voor begrijpend lezen noodzakelijk: leerlingen moeten inzicht verwerven in wat een vaardige lezer doet als hij een tekst leest en probeert te begrijpen.

Vanuit die optiek werd aan de vakgroep onderwijskunde van de Universiteit Gent een innovatieve begrijpend-leesaanpak op poten gezet die het expliciet aanleren en inoefenen van strategieën voor begrijpend lezen tot doel heeft. Centraal in de innovatie staan twee pijlers, namelijk expliciete instructie in leesstrategieën enerzijds en het creëren van kansen tot interactie en samenwerking tussen leerlingen anderzijds. Wat betreft de tweede pijler, stond meer bepaald de werkvorm *peer tutoring* centraal. Bij die vorm van coöperatief of samenwerkend leren is duidelijk sprake van een helpersrelatie tussen

twee leerlingen: een leerling begeleidt een andere bij het verwerven, inoefenen of herhalen van bepaalde leerinhouden of vaardigheden. Het vernieuwingsproject bestaat uit de handleiding *Een boek voor twee* (Van Keer 2002) met bijbehorend didactisch materiaal voor de tweede en vijfde klas (groep 4 en groep 7) alsook uit de handleiding *Nog een boek voor twee* (Van Keer & Vanderlinde 2007) met bijbehorend didactisch materiaal voor leerlingen van de derde en de zesde klas (groep 5 en groep 8).

2. Expliciete instructie in leesstrategieën

Met expliciete instructie in leesstrategieën willen we alle leerlingen aanzetten tot meer strategisch lezen. Dat betekent dat kinderen uiteindelijk zelfstandig moeten kunnen bepalen welke leesstrategie aangegrepen kan worden om tekstbegrip te bevorderen. Bovendien moeten de leerlingen ook in staat zijn om dat autonoom toe te passen en om het gebruik van een bepaalde leesstrategie te evalueren. Dat alles houdt in dat hen stapsgewijs inzicht moet worden bijgebracht in:

- welke strategieën ingezet kunnen worden om het leesbegrip te ondersteunen;
- hoe die strategieën moeten worden toegepast;
- op welke momenten in het leesproces ze kunnen worden ingezet.

In dat verband is in het kader van onderzoek een lessenreeks ontwikkeld, waarin zes verschillende leesstrategieën expliciet en stapsgewijs aan bod komen, namelijk:

- voorkennis activeren;
- voorspellend lezen;
- hoofdzaken onderscheiden;
- begrip van woorden bewaken;
- tekstbegrip bewaken;
- het soort tekst bepalen.

Figuur 1: Pictogrammen bij de leesstrategieën voor tweede- en vijfdeklassers.

Voor leerlingen van de derde en de zesde klas wordt bovendien ook gewerkt rond de strategie 'schematiseren'.

De strategieën beslaan het hele leesproces. Het zijn strategieën aan de hand waarvan de kinderen leren om zich te oriënteren op de tekst, om na te denken over hun leesgedrag en om hun leesproces te plannen, te bewaken, te evalueren en zo nodig bij te sturen om op die manier meer greep te krijgen op het leesbegrip.

3. Samenwerking tussen leerlingen via *peer tutoring*

Via de samenwerkingsvorm *peer tutoring* worden kinderen op school ingezet om andere leerlingen te helpen met het leren, het inoefenen of het verwerven van bepaalde vaardigheden of leerinhouden. Bij *peer tutoring* is steeds sprake van een helpersrelatie tussen een begeleidende leerling of *tutor* en een te begeleiden leerling of *tutee*.

Belangrijk bij *peer tutoring* is dat het gaat om een één-tot-één-samenwerkingsrelatie. De samenstelling van de koppels blijft bovendien best relatief stabiel. In tegenstelling tot andere formele en informele situaties, waarin kinderen elkaar in de klas of op de speelplaats helpen, wordt *peer tutoring* bovendien op een gestructureerde en systematische manier ingebed in de klasorganisatie en gaat aan het samenwerken een voorbereiding van de *tutores* vooraf. Die voorbereiding is essentieel. *Tutores* moeten zich namelijk een waaier aan sociale vaardigheden eigen maken. Uiteraard moeten ze ook inhoudelijk worden voorbereid. Ze moeten de leerinhouden immers goed beheersen om de te begeleiden leerlingen daadwerkelijk en efficiënt te kunnen helpen. Vanuit die optiek werd een lessenreeks ontwikkeld om kinderen voor te bereiden op hun rol als *tutor*. In de training, die door de klasleraar wordt gegeven, staat de omgang en de relatie met de medeleerling centraal.

Na de voorbereiding van de *tutores* maken beide deelnemende klasgroepen via expliciete instructie uitgebreid kennis met de hierboven beschreven leesstrategieën. Elke leesstrategie wordt, nadat ze is aangebracht in de klas, gedurende een aantal weken ingeoeft aan de hand van strategiekaarten tijdens *peer tutoring*-activiteiten. Tijdens de *peer tutoring*-momenten lezen de leerlingen een aantal vaste teksten die speciaal voor de lessenreeks werden geselecteerd. Daarbovenop zijn er ook leesmomenen, waarin de koppels lezen uit zelfgekozen boekjes waarop de strategieën aan de hand van strategiekaarten worden toegepast.

4. Rol van de leraar en de lerarenopleiding

Uiteraard verdwijnt de leraar niet van het toneel tijdens de leesmomenen waarbij koppels samenwerken via *peer tutoring*. Integendeel. Alle betrokken leraren dienen aanwezig te zijn en een actieve rol te spelen door vragen van de leerlingen te beantwoorden, in te spelen op moeilijkheden of onvoorziene situaties, de tijd te bewaken, de leeskop-

pels te begeleiden, te helpen bij de keuze van een boek, de leerlingen te voorzien van de nodige feedback... Waar nodig, kan de leraar ook als model optreden om aldus de tutorvaardigheden en het gebruik van leesstrategieën concreet te demonstreren. Bovendien creëren de leesmomenten ook een uitstekende gelegenheid om de interactie, de vorderingen en de eventuele moeilijkheden die de leeskoppels ervaren, te observeren. De rol van de leraar is dus van cruciaal belang voor het welslagen van het project en ook de lerarenopleiding kan hierin een rol spelen.

5. Onderzoeksresultaten

Onderzoeksresultaten tonen aan dat het vernieuwingsproject tegemoetkomt aan de belangrijkste vooropgestelde doelstellingen, met name dat de vernieuwende aanpak het onderwijs in begrijpend lezen in de lagere school doeltreffender heeft gemaakt. Door de leerinhouden uit te leggen, krijgt ook de *tutor* beter begrip van de inhoud. Hierdoor groeien zowel de *tutor* als de *tutee* in zelfstandigheid en verantwoordelijkheid. Naast positieve resultaten op cognitief gebied zijn er dus ook resultaten op sociaal en emotioneel vlak. De onderwijsmethode laat een gedifferentieerde benadering toe, waarbij alle kinderen betrokken zijn en toch onderwijs op maat krijgen. Niemand hoeft de klas te verlaten of in een aparte groep te gaan zitten.

Referenties

- Van Keer, H. (2002). *Een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant.
- Van Keer, H. & R. Vanderlinde (2007). *Nog een boek voor twee. Strategieën voor begrijpend lezen via peer tutoring*. Antwerpen: Garant.